

Żuraw H., *Kwestie terminologiczne w studiach nad osobami niepełnosprawnymi – refleksja antropologiczna*, [w:] Karwat J.D., *Niepełnosprawność osób dorosłych jako problem medyczny i społeczny w Polsce*, T. 1, Liber, Lublin 2002.

Bartłomiej Suchodolski

Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach

2.9. Piramidy finansowe sprawdzonym sposobem na oszustwo

Wprowadzenie

Piramidy większości osób kojarzą się z wakacjami, Egiptem i faraonami. Pod nazwą tą kryje się jednak także doskonały sposób na wyłudzenie pieniędzy. Piramida finansowa, Łańcuszek Świętego Antoniego, Chleb Watykański, schemat Ponziego – każda z tych nazw odnosi się do tej samej działalności, w której chodzi o znalezienie niedoświadczonych klientów, gotowych złożyć depozyt w nieregulowanej firmie finansowej w celu osiągnięcia wysokich zysków. Wszystkie piramidy finansowe są jednak z góry skazane na upadek, który wiąże się ze stratami finansowymi klientów, a nawet niejednokrotnie utratą oszczędności całego życia deponentów detalicznych¹⁵¹. Stworzenie piramidy finansowej stanowi także doskonałą okazję do szybkiego zarobienia dużych pieniędzy przez jej twórców. Na przestrzeni lat pomysł ten wykorzystywali liczni oszuści, którzy gotowi byli zbić majątek za wszelką cenę. Analizując historię można dojść do wniosku, że zaraz po upadku jednej piramidy powstaje kolejna. Wynika z tego, że ludzie nie uczą się na popełnionych błędach i ciągle wierzą osobom, które mają ich perspektywę ogromnych zysków. Oczywiście trudno jest pochylać oszustów, którzy powołują do życia kolejne piramidy, ale równocześnie nie można im też odmówić pomysłowości oraz tego, że strategia i wzorce działań ich firm oparte są na wieloletnim doświadczeniu zarówno własnym, jak i innych.

Geneza terminu „piramida finansowa” jest dość jasna. Na szczycie piramidy znajdują się jej pierwsi uczestnicy, którzy werbują następnych, a ci jeszcze kolejnych i tak dalej. W ten sposób piramida się rozszerza. Zazwyczaj jednak jedynie pionierzy takiej struktury otrzymują jakiegokolwiek profity z racji udziału w niej. Co ciekawe w krajach, które charakteryzują się niskim poziomem wiedzy o finansach, twórcy piramid nawet nie ukrywają zasad, na jakich opierają się ich firmy. Najczęściej jednak twierdzą, że inwestują w nieruchomości lub kamienie szlachetne¹⁵².

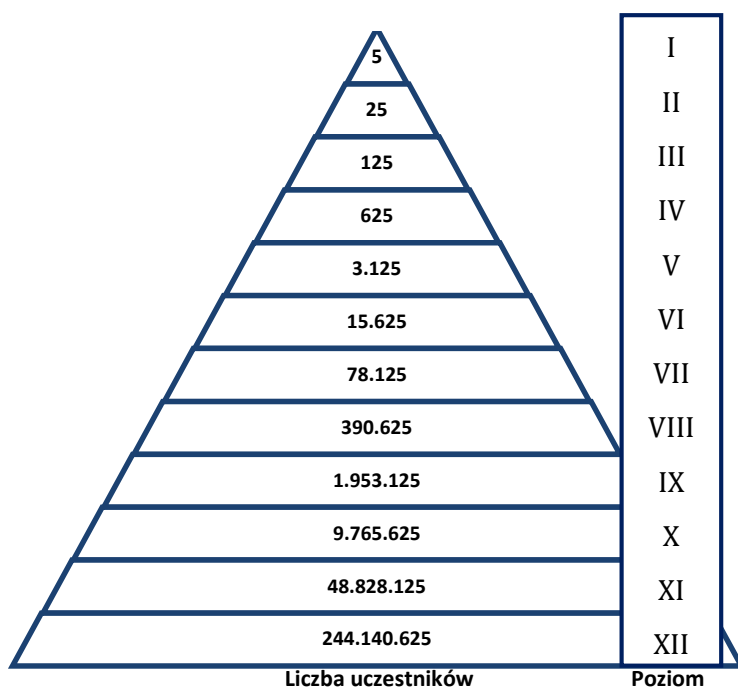
Celem publikacji jest omówienie konstrukcji i zasady działania piramid finansowych oraz zaprezentowanie najbardziej znanych przykładów tego typu struktur.

¹⁵¹ P. Masiukiewicz, *Piramidy finansowe a regulacje i nadzór*, „Zarządzanie i Finanse”, 3/2/2014, s. 41.

¹⁵² K. Kuczma, *Człowiek, który wymyślił piramidy finansowe*, „Gazeta Finansowa, Tajna Historia Świata Finansów”, 1/2015, s. 43.

Konstrukcja piramid finansowych

Zgodnie z definicją przyjętą przez amerykańskie Federalne Biuro Śledcze (FBI) piramida finansowa jest to schemat działania, w którym pieniądze zebrane od nowych ofiar nie służą do inwestowania, tylko do spłaty zobowiązań wobec wcześniejszych wierzycieli, w celu zapewnienia iluzorycznych pozorów legalności danego biznesu¹⁵³. Piramida jest strukturą, w której zysk danej osoby zależy od wpłat osób znajdujących się na niższych jej poziomach. Działalność piramidy polega na obiecywaniu swoim uczestnikom zysków, a nie na świadczeniu rzeczywistych usług inwestycyjnych. Osiągany przez piramidę zysk zależy więc wyłącznie od liczby zwerbowanych nowych uczestników. Każdy z nich przystępując do piramidy musi bowiem wpłacić określoną sumę pieniędzy. Konstrukcja piramid opiera się na konieczności ciągłego przyciągania nowych klientów. Kolejnych poziomów nie da się tworzyć w nieskończoność, więc piramidy są z góry skazane na upadek¹⁵⁴.

Rysunek 2.29. Hipotetyczny wzrost piramidy finansowej do 12 poziomu przy założeniu 5-stopniowej multiplikacji jej członków

Źródło: P. Antonowicz, Ł. Szarmach, *Teoria i praktyka funkcjonowania piramidy finansowej versus studium przypadku upadłości Amber Gold Sp. z o.o.*, „Zarządzanie i Finanse”, 1/2/2013, s. 9.

Przykładowo zakładając, że dla funkcjonowania piramidy konieczne jest zwerbowanie przez każdego nowego członka 5 kolejnych osób, takie działanie sprawiłoby, iż już

¹⁵³ <http://www.fbi.gov/scams-safety/fraud>, dostęp: 01.03.2015 r.

¹⁵⁴ M. Pachucki, *Piramidy i inne oszustwa na rynku finansowym*, Komisja Nadzoru Finansowego, Warszawa 2013, s. 6-7.

na 11 poziomie piramidy musiałoby do niej przystąpić blisko 50 milionów osób, czyli więcej niż liczba ludności Polski¹⁵⁵. Wkrótce potem liczba członków piramidy musiałaby przekroczyć łączną liczbę wszystkich ludzi mieszkających na Ziemi. Czas istnienia piramidy zależy od jej zdolności do pozyskiwania nowych klientów oraz związanego z tym napływu pochodzących od nich środków finansowych. Wyczerpanie się możliwości pozyskania nowych osób prowadzi nieuchronnie do upadku piramidy oraz może doprowadzić do upadłości instytucji, która ją zorganizowała¹⁵⁶.

Piramidy finansowe przyciągają nowych członków perspektywą wysokich zysków, które mają zostać wygenerowane dzięki udanym inwestycjom dokonywanym najczęściej w instrumenty finansowe, nieruchomości lub kamienie i metale szlachetne. W rzeczywistości jednak osiągane zyski występują wyłącznie na papierze, czyli na wyciągach przekazywanych klientom, zaś źródłem ewentualnych wypłat dla uczestników piramidy są wpłaty innych klientów. Podmioty takie stosują tzw. podwójną księgowość polegającą na tym, że co innego jest wykazywane klientom, a co innego rzeczywiście wynika z ksiąg rachunkowych. Wypłacanie zysków na wstępnym etapie istnienia piramidy ma na celu przede wszystkim utrzymanie funkcjonowania piramidy przez jak najdłuższy okres w celu pozyskania większej liczby nowych klientów, a tym samym zgromadzenie jak największej puli pieniędzy od aktualnych i przyszłych uczestników¹⁵⁷.

Funkcjonowanie piramid finansowych wywołuje znacznie większe szkody ponoszone przez ich uczestników, niż działalność klasycznych piramid, czyli takich, w których od początku wiadomo, że ewentualne zyski pochodzą jedynie z wpłat pozyskiwanych od kolejnych klientów. Jest to spowodowane tym, że średnia wartość środków powierzonych przez jednego klienta w piramidzie na rynku finansowym jest znacznie większa niż w przypadku piramid klasycznych. Klienci skuszeni rzekomymi zyskami chętnie także wpłacają dalsze środki. Piramida na rynku finansowym może działać dopóty dopóki skala środków wycofywanych przez klientów piramidy jest mniejsza od napływu do piramidy nowych środków. Piramidy muszą być bowiem w stanie wypłacać rzekomo generowane zyski oraz środki powierzane przez klientów. Piramidę działającą na rynku finansowym jest trudno rozpoznać, bowiem zapewnia ona, że osiągane zyski pochodzą z dokonywanych przez nią inwestycji. W przypadku takich piramid uczestnicy często dowiadują się, że przedsięwzięcie było oszustwem, dopiero w chwili pojawienia się trudności z regulowaniem przez piramidę jej zobowiązań wobec klientów albo nawet w momencie jej upadku. W takiej sytuacji klienci piramidy są na straconej pozycji i mają niewielkie szanse na odzyskanie chociaż części powierzonych środków. Często zdarza się, że klienci piramid finansowych po ich upadłości nie odzyskują już absolutnie nic¹⁵⁸.

Analizując piramidy finansowe, które istniały lub cały czas nadal działają, można dokonać ich klasyfikacji z punktu widzenia różnych kryteriów. Możliwe do wyróżnienia typy piramid finansowych prezentuje tabela 2.14.

¹⁵⁵ P. Antonowicz, Ł. Szarmach, *Teoria i praktyka funkcjonowania piramidy finansowej versus studium przypadku upadłości Amber Gold Sp. z o.o.*, „Zarządzanie i Finanse”, 1/2/2013, s. 9.

¹⁵⁶ T. Ogunjobi, *SCAMS - and how to protect yourself from them*, Tee Publishing, 2008, s. 36.

¹⁵⁷ M. Pachucki, *op. cit.*, s. 7-8, 17.

¹⁵⁸ *Ibid.*, s. 8.

Tabela 2.14. Typy piramid finansowych

Kryterium klasyfikacji	Typy piramid finansowych
Rodzaje powiązań klientów	Stały wzrost liczby klientów rekomendowanych przez dotychczasowych klientów
	Struktury spłaszczone, bez powiązań między klientami
Zasięg działania	Lokalne
	Krajowe
	Międzynarodowe
Sieć dystrybucji	Własne punkty obsługi klienta
	Internet
Jawność funkcjonowania	Znane na rynku finansowym
	Dyskrecjonalne

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: P. Masiukiewicz, *Piramidy finansowe a regulacje i nadzór*, „Zarządzanie i Finanse”, 3/2/2014, s. 43.

Utrzymanie piramidy na rynku zależne jest od odpowiedniego zarządzania jej płynnością finansową oraz prowadzonymi działaniami marketingowymi, bowiem wszystkie piramidy finansowe upadają wskutek utraty do nich zaufania przez klientów oraz związanego z tym szturmu klientów na kasy piramidy. Możliwe jest przedstawienie modelu przepływów pieniężnych piramidy finansowej oraz punktu granicznego jej bankructwa, czyli trwałego stanu braku płynności, niepozwalającego na bieżące regulowania zobowiązań. Model ten przyjmie postać następującego wzoru¹⁵⁹:

$$PG = LPt + NWt - WOt - ZLt + DJt(f : LP, NW) - Kft \leq 0$$

gdzie:

LPt – lokaty początkowe klientów;

NWt – wpłaty nowych lokat w czasie t;

WOt – wypłaty lokat i należnych odsetek w czasie t;

ZLt – zerwania lokat przed terminem expiracji;

DJt(f:LP, NW) – dochody z inwestycji kapitałowych w czasie t;

Kft – koszty funkcjonowania i prowizje przedsiębiorstwa prowadzącego piramidę finansową w czasie t;

PG – punkt graniczny bankructwa, tj. płynność poniżej zera.

Piramidy finansowe, prowadzone przez różne firmy, zaliczane są do paraban-
ków¹⁶⁰. Pod pojęciem instytucji parabankowych rozumiane mogą być inne niż banki pod-
mioty prowadzące działalność charakterystyczną dla banków, jednakże działające w opar-
ciu o przepisy inne niż Prawo Bankowe. Słowo „parabank” kapituła w składzie prof. dr hab.
Jerzy Bralczyk, prof. dr hab. Andrzej Markowski oraz prof. dr hab. Walery Pisarek uznała
w plebiscycie organizowanym przez Instytut Języka Polskiego Uniwersytetu Warszaw-
skiego za słowo roku 2012. Kapituła dokonała tego wyboru spośród propozycji zgłoszo-
nych przez studentów UW i innych uczestników plebiscytu ogłoszonego na stronach
internetowych Uniwersytetu Warszawskiego oraz spośród publikowanych każdego dnia

¹⁵⁹ P. Masiukiewicz, *op. cit.*, s. 44.

¹⁶⁰ *Ibid.*, s. 41.

słów statystycznie najczęstszych w wiadomościach prasowych z 4 polskich dzienników¹⁶¹. Popularność słowa „parabank” w 2012 roku wynikała z mającego miejsce w tym właśnie roku upadku piramidy Amber Gold.

Najśłynniejsze piramidy finansowe na świecie

Historia pamięta wiele przykładów piramid finansowych. Do najbardziej znanych spośród nich zaliczyć można m.in.:

- piramidę Charlesa Ponziego;
- MMM;
- albańskie piramidy finansowe;
- piramidę Bernarda Lawrence Madoffa.

Za ojca piramid finansowych uważany jest Charles Ponzi, od którego nazwiska pochodzi alternatywna nazwa piramid finansowych, czyli „schemat Ponziego”. Historia stworzonej przez niego piramidy zaczęła się w 1918 roku, kiedy Ponzi dostał przesyłkę od hiszpańskiej firmy wysyłkowej zawierającą międzynarodowy pocztowy kupon zwrotny, który można było wymienić na amerykańskie znaczki pocztowe. Po przeanalizowaniu działania systemu wymiany kuponów na znaczki Ponzi zauważył, że można na takich transakcjach zarobić, ponieważ międzynarodowe kupony pocztowe kupione w Europie były wielokrotnie tańsze niż znaczki pocztowe w USA. Mechanizm działania, na którym Ponzi oparł swój pomysł na biznes, był prosty. Ponzi wysyłał pieniądze swoim włoskim krewnym, za które oni kupowali kupony i wysyłali je za ocean. Otrzymane kupony, Ponzi wymieniał na amerykańskie znaczki pocztowe. Ponzi namówił także kilkoro przyjaciół, by zainwestowali w jego przedsięwzięcie swoje oszczędności oraz obiecał im, że w ciągu trzech miesięcy wypracuje dla nich 100 procent zysku. Zysk ten faktycznie udało mu się zrealizować. Podbudowany sukcesami Ponzi założył firmę Securities Exchange Company. W ciągu dwóch lat zarobił ponad 400 tys. dolarów, czyli w przeliczeniu na dzisiejszy kurs ok. 3 mln dolarów. Osiągane przez firmę Charlesa Ponziego zyski skłoniły wielu ludzi do zastawienia całych swoich majątków, żeby móc w nią zainwestować. Prawda okazała się niestety brutalna, ponieważ Ponzi w rzeczywistości znaczków nie kupował, a zyski klientów pochodziły jednie z wpłat kolejnych uczestników piramidy. Historia piramidy stworzonej przez Charlesa Ponziego skończyła się dramatami inwestorów, którzy stracili na inwestycji w Securities Exchange Company łącznie 20 mln dolarów, czyli przeliczając na dzisiejszy kurs 225 mln dolarów, a Ponzi trafił do więzienia¹⁶².

Synonimem rosyjskiej piramidy finansowej jest MMM założona przez Siergieja Mawrodiego oraz jego brata Wiaczesława. Firma braci Mawrodich rozpoczęła działalność w 1989 roku i początkowo zajmowała się importem do ZSRR sprzętu komputerowego z Europy Zachodniej. W 1993 roku MMM weszła na rynek finansowy, na którym bracia Mawrodimowie oferowali klientom kupno akcji amerykańskich spółek. Niespełna rok później MMM zaczęła emitować własne papiery wartościowe, które rzekomo miały

¹⁶¹ <http://www.slowanaczasie.uw.edu.pl/?p=785#parabank>, dostęp z dnia 01.03.2015 r.

¹⁶² P. Luty, *Słynne piramidy finansowe*, „Forbes”, <http://www.forbes.pl/artykuly/sekcje/Wydarzenia/slynnne-piramidy-finansowe,29253,1>, dostęp: 20.02.2015 r.; L. Waligóra, *Piramidy finansowe w Polsce*, „Głos Wielko-polski”, <http://www.gloswielkopolski.pl/artykul/3521181,piramidy-finansowe-w-polsce-zobacz-najwiekszych-oszustow-zdjecia,id,t.html>, dostęp z dnia 20.02.2015r.

zapewnić inwestorom 1000 procent zysku. Wraz z emisją papierów wartościowych rozpoczęła się także zakrojona na szeroką skalę kampania reklamowa. Pokazywani byli w niej zwykli Rosjanie kupujący papiery MMM i osiągający dzięki nim ogromne zyski. W szczytowym okresie istnienia firmy klientami MMM mogło być nawet 5 milionów Rosjan, a jej obrót mógł wynieść 20 mld rubli. Siergiej Mawrodi poza biznesem realizował się również w polityce, był deputowanym do Dumy Państwowej, czyli izby niższej rosyjskiego parlamentu. Mawrodi chciał nawet kandydować na prezydenta Federacji Rosyjskiej. Model biznesowy firmy Mawrodich był niestety piramidą finansową. MMM upadło po tym, jak rosyjskie władze skarbowe nałożyły na nią ogromne kary za niepłacenie podatków, a Siergiej Mawrodi trafił do więzienia. W 1997 roku piramida ogłosiła bankructwo¹⁶³.

Kolejnym przykładem piramid finansowych były liczne piramidy albańskie. System piramid finansowych powstał i rozwinął się w Albanii w czasie tworzenia się gospodarki wolnorynkowej. W okresie tym znaczną część dochodów mieszkańców Albanii stanowiły środki przesyłane do kraju przez Albańczyków pracujących za granicą. Pieniądże do kraju przywozili także wracający do ojczyzny emigranci. Nie było jednak możliwości ulokowania tych środków w tworzących się dopiero instytucjach finansowych, dlatego ich posiadacze skłonni byli inwestować zarobione za granicą pieniądze w oferujące krociowe zyski parabanki. W latach 1995-1996 największe z nich (Gjallica, Xhaferi) zgromadziły środki o wartości kilkuset milionów dolarów każdy. W 1997 roku zaczęły upadać pierwsze piramidy. Jako pierwsze upadły te, które oferowały bardziej realistyczne zyski, bo klienci szli do tych oferujących zyski wprost bajeczne. Ostatecznie jednak upadły wszystkie piramidy, a mieszkańcy Albanii stracili około 1,2 mld dolarów. Na początku lutego 1997 roku doszło do serii protestów zbankrutowanych inwestorów, którzy domagali się zwrotu zainwestowanych środków i dymisji władz kraju. 28 lutego 1997 roku podczas wywołanych upadkami piramid protestów w mieście Wlora demonstranci zamordowali trzech funkcjonariuszy albańskiej Narodowej Służby Wywiadowczej (ShIK). 1 marca do dymisji podał się premier Albanii, a następnego dnia prezydent ogłosił stan wyjątkowy. 28 marca Rada Bezpieczeństwa ONZ przyjęła rezolucję, która umożliwiła wysłanie do Albanii kontyngentu wojskowego. Miał on za zadanie rozdział pomocy humanitarnej oraz przywrócenie porządku w kraju. W czerwcu 1997 roku odbyły się przyspieszone wybory parlamentarne, po których zamieszki ustały. Podczas zamieszek zginęło w Albanii kilkaset osób¹⁶⁴.

Prawdopodobnie najslawniejszą piramidą ostatnich lat była Piramida Bernarda Lawrence Madoffa. Bernard Lawrence Madoff był jednym z założycieli amerykańskiego pozagiełdowego, regulowanego rynku akcji NASDAQ i uznawany był niegdyś za „geniusza Wall Street”. Budowę swojej piramidy finansowej Madoff rozpoczął prawdopodobnie już na początku lat 70. XX wieku, choć sam przyznał, że jego piramida finansowa ruszyła dopiero w latach 90. Do inwestycji w stworzony przez siebie fundusz „Bernard L. Madoff Securities LLC” Madoff namówił między innymi banki HSBC, UniCredit, BNP Paribas,

¹⁶³ P. Luty, *op. cit.*; L. Waligóra, *op. cit.*

¹⁶⁴ L. Waligóra, *op. cit.*; A. Patrzył, *To oni zainspirowali Amber Gold? Oto najważniejsze piramidy finansowe świata*, „Forsal.pl”, <http://forsal.pl/galerie/827110,duze-zdjecie,9,to-oni-zainspirowali-amber-gold-oto-najwazniejsze-piramidy-finansowe-swiata-zdjecia.html>, dostęp z dnia 27.02.2015r.

Santander, Societe Generale czy BBVA, aktorów Kevina Bacona i Johna Malkovicha oraz trenera piłkarskiego Luisa van Gaala. Piramida upadła w 2008 r., czyli w apogeum kryzysu finansowego i gospodarczego. Okazało się wówczas, że firma nie jest w stanie sprostać żądaniom swoich klientów, którzy zwracali się z dyspozycją wycofania zainwestowanych środków. W momencie upadku piramida miała blisko 5 tys. klientów, którzy ulokowali w niej łącznie 65 miliardów dolarów. Ustalenia poczynione przez likwidatora spółki wykazały jednoznacznie, że była to piramida finansowa – przez ostatnie 13 lat działalności powierzone przez klientów środki w ogóle nie były inwestowane. W 2009 roku Bernard Madoff przyznał się do wszystkich stawianych mu zarzutów i został skazany na 150 lat więzienia. Orzeczono także przepadek jego majątku, którego wartość oszacowano „jedynie” na nieco ponad 800 milionów dolarów¹⁶⁵.

Najsłynniejsze piramidy finansowe w Polsce

Piramidy finansowe pojawiały się i pojawiają nadal także na polskim rynku finansowym. Największe z nich prezentuje tabela 2.15. Bezpieczna Kasa Oszczędności Lecha Grobelnego powstała w 1989 roku, a podstawą jej oferty były lokaty oprocentowane wyżej niż lokaty w banku PKO. Była ona pionierem polskiej działalności parabankowej. Oprocentowanie lokat w Bezpiecznej Kasie Oszczędności sięgało nawet 300 procent rocznie. W okresie powstania BKO kurs dolara amerykańskiego był usztywniony i równocześnie w Polsce panowała bardzo wysoka inflacja, więc tak wysokie zyski miały być osiągnięte dzięki operacjom wymiany złotych na dolary amerykańskie. Całe przedsięwzięcie okazało się jednak fiaskiem wraz z wprowadzeniem w Polsce na początku 1990 roku pełnej wymienialności waluty amerykańskiej. Już na początku 1990 roku Lech Grobelny zniknął. W 1992 roku został aresztowany w Niemczech, a w 1996 roku skazany na 12 lat więzienia za nielegalne zagarnięcie równowartości dzisiejszych 800 tys. zł. Rok później Sąd Apelacyjny uchylił jednak wyrok i tym samym Grobelny został zwolniony z więzienia. Twórca Bezpiecznej Kasy Oszczędności zmarł w niewyjaśnionych okolicznościach dziesięć lat później. Syndyk, który zarządzał masą upadłościową BKO, zdołał wypłacić jej klientom jedynie 7 mld starych zł, co stanowiło 25% kwoty, jaką poszkodowani powierzyli Grobelnemu¹⁶⁶.

Kolejną piramidą, która pojawiła się w okresie polskiej transformacji ustrojowej, był działający w latach 1991-1992 Galicyjski Trust Kapitałowo-Inwestycyjny założony przez Stanisława Kotarbę. Główna siedziba GTKI mieściła się w Rzeszowie, ale jego oddziały istniały także w innych największych miastach Polski. Swoją działalność trust prowadził bez zgody Narodowego Banku Polskiego. Klientom oferowano niezwykle atrakcyjne oprocentowanie lokat w wysokości ponad 50 procent w skali roku. Po nowelizacji prawa bankowego na przełomie 1991 i 1992 roku, parabanki takie, jak GTKI, nie mogły już przyjmować oszczędności i lokat, jednak Trust Galicyjski mimo tego kontynuował swoją działalność. Na początku 1992 roku Stanisław Kotarba został aresztowany przez łódzką prokuraturę za nieprzestrzeganie znowelizowanego prawa bankowego. Informacja o aresztowaniu prezesa GTKI bardzo szybko dotarła do jego klientów, którzy rozpoczęli szturm

¹⁶⁵ P. Luty, *op. cit.*; M. Pachucki, *op. cit.*, s. 9.

¹⁶⁶ P. Luty, *op. cit.*; L. Waligóra, *op. cit.*

na kasy trustu. Stanisław Kotarba został skazany na 6 lat więzienia. Wraz z nim skazani zostali również jego żona Urszula, która pełniła obowiązki m.in. prokurenta spółki oraz dyrektorzy kilku oddziałów¹⁶⁷.

Tabela 2.15. Największe piramidy finansowe w Polsce

L.p.	Nazwa podmiotu	Rok postawienia zarzutów lub bankructwa	Liczba poszkodowanych klientów	Szacunkowa kwota strat poniesionych przez klientów
1.	Bezpieczna Kasa Oszczędności Dorchem i L. Grobelny	1989	8 000	5,82 mln USD
2.	Korporacja Budowlana Drewbud	1990	22 000	36,4 mln USD
3.	Galicyjski Trust Kapitałowo-Inwestycyjny	1992	4 000	26,5 mln PLN
4.	Skyline	1993	38 000	4,5 mln DM
5.	Warszawska Grupa Inwestycyjna	2006	1 500	320 mln PLN
6.	Interbrok Investment	2007	900	1 mld PLN
7.	Kancelaria Finansowo-Ubezpieczeniowa Limanowa	2009	150	13 mln PLN
8.	Rentier DK Partnerzy	2012	b.d.	6 mln PLN
9.	B. Baksik i Wspólnicy	2012	170	33,5 mln PLN
10.	Finroyal	2013	1 200	83 mln PLN
11.	Amber Gold	2013	15 000	668 mln PLN
12.	Pomocna Pożyczka (d. PKF Skarbiec)	2013	48 000	b.d.

Źródło: P. Masiukiewicz, *Piramidy finansowe a regulacje i nadzór*, „Zarządzanie i Finanse”, 3/2/2014, s. 46.

Piramida Skyline była klonem działającej w Niemczech piramidy World Trading System. W 1993 roku World Trading System wprowadził do Polski Mariusz K. System ten jednak runął w Niemczech już dwa lata później, a Mariusz K. szybko stworzył nową piramidę pod nazwą Skyline. Dzięki niej do 1997 roku udało mu się zgromadzić aż 4,5 mln marek niemieckich. Na spotkaniach, podczas których werbowani byli uczestnicy piramidy, wmawiano im, iż są szczęśliwymi wybrańcami oraz że rezygnacja z udziału w grze jest bezpowrotnie straconą szansą na duży zysk. Część osób dawała wiarę zapewnieniom i wpłacała ponad 2 tys. marek niemieckich oraz werbowała kolejnych uczestników, bowiem tylko wprowadzenie kolejnych osób gwarantowało zwrot wniesionego wkładu i ewentualne zyski. Za pierwszych trzech zwerbowanych uczestników werbujący otrzymywał po 450 marek za osobę, a za każdą następną 800 marek. Dodatkowo każda z wprowadzonych przez uczestnika osób także zapewniała mu dochody. Za pozyskanych przez te osoby nowych klientów otrzymywał on po 350 marek. Podobnie jednak, jak w przypadku wszystkich piramid finansowych, większość klientów Skyline straciła swoje oszczędności. Mariusz K. nie zdążył skorzystać ze zgromadzonych pieniędzy. Zamordowała go Violetta Z.,

¹⁶⁷ <http://www.aferyfinansowe.pl/afery-w-polsce/galicyjski-trust-kapitalowo-inwestycyjny/>, dostęp: 27.02.2015 r.

kochanka i właścicielka konta bankowego, na którym przechowywane były środki pochodzące z piramidy. W czerwcu 2000 roku Violetta Z. została skazana na 15 lat więzienia¹⁶⁸.

Najgłośniejszą polską piramidą finansową ostatnich lat była Amber Gold. Firma ta, założona przez Marcina Plichtę w 2009 roku, podawała się za pierwszy w Polsce dom składowy zajmujący się składowaniem metali szlachetnych. Inwestowała w złoto i inne kruszce oraz oferowała swoim klientom lokaty w złoto, srebro i platynę¹⁶⁹. Spółka przede wszystkim przyciągała inwestorów indywidualnych szeroką ofertą lokat – od 1 do 60 miesięcy depozytu z minimalnym wkładem na poziomie co najmniej 1.000 zł. Spółka w ramach swoich produktów oferowała bardzo atrakcyjne warunki oprocentowania lokat – od 6% w przypadku lokaty w „srebro gwarant”, aż po 15% w przypadku lokaty w złoto „wyższy zysk” – przy utrzymaniu depozytu w okresie 36, 48 lub 60 miesięcy. W sytuacji wcześniejszej wypłaty środków, inwestor miał być obciążony prowizją w wysokości 19,5% wartości przedmiotu umowy¹⁷⁰. Już od grudnia 2009 roku Komisja Nadzoru Finansowego ostrzegała, że firma ta nie posiada zezwolenia na wykonywanie czynności bankowych. Od lipca 2012 roku Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego prowadziła śledztwo w sprawie wprowadzenia w błąd klientów firmy odnośnie zabezpieczenia ich lokat oraz podejrzenia prania brudnych pieniędzy. Decyzja o likwidacji spółki i zamknięciu wszystkich jej oddziałów zapadła 13 sierpnia 2012 roku. We wrześniu 2012 roku Sąd Rejonowy Gdańsk Północ ogłosił upadłość likwidacyjną Amber Gold¹⁷¹.

Podsumowanie

Piramidy finansowe, czyli struktury, w których zysk konkretnego uczestnika jest bezpośrednio uzależniony od wpłat późniejszych uczestników, pojawiają się na świecie dość często. Dzieje się tak, ponieważ stworzenie piramidy finansowej stanowi dla jej twórców doskonałą okazję do szybkiego zarobienia dużych pieniędzy. Pomimo licznych, spektakularnych upadków piramid, kolejne powstające tego typu struktury nie mogą narzekać na brak klientów. Ich popularność wynika z powszechnego dążenia ludzi do bogactwa, którego szybkie osiągnięcie obiecują twórcy piramidy. Przyczyn sukcesów twórców piramid finansowych upatrywać można przede wszystkim w skuteczności prowadzonych przez nich działań marketingowych oraz niskiej wiedzy finansowej społeczeństwa. Wszystkie piramidy są jednak z góry skazane na upadek, który jest jedynie kwestią czasu. Zważywszy jednak na fakt, iż niemal każdy człowiek chce być bogaty, przypuszczać można, że w kolejnych latach powstaną liczne tego typu struktury, które poprzez swoje upadki pochłoną oszczędności wielu ludzi.

Bibliografia

Antonowicz P., Szarmach Ł., *Teoria i praktyka funkcjonowania piramidy finansowej versus studium przypadku upadłości Amber Gold Sp. z o.o., „Zarządzanie i Finanse”, 1/2/2013.*

¹⁶⁸ M. Pachucki, *op. cit.*, s. 6.

¹⁶⁹ K. Kuczma, *op. cit.*, s. 47.

¹⁷⁰ P. Antonowicz, Ł. Szarmach, *op. cit.*, s. 13-15.

¹⁷¹ K. Kuczma, *op. cit.*, s. 47.

- <http://www.aferyfinansowe.pl/afery-w-polsce/galicyjski-trust-kapitalowo-inwestycyjny/>, dostęp: 27.02.2015 r.
- <http://www.fbi.gov/scams-safety/fraud>, dostęp z dnia 01.03.2015 r.
- <http://www.slowanaczasie.uw.edu.pl/?p=785#parabank>, dostęp: 1.03.2015 r.
- Kuczma K., *Człowiek, który wymyślił piramidy finansowe*, „Gazeta Finansowa. Tajna Historia Świata Finansów”, 1/2015.
- Luty P., *Słynne piramidy finansowe*, „Forbes”,
<http://www.forbes.pl/artykuly/sekcje/Wydarzenia/slynne-piramidy-finansowe,29253,1>, dostęp: 20.02.2015 r.
- Masiukiewicz P., *Piramidy finansowe a regulacje i nadzór*, „Zarządzanie i Finanse”, 3/2/2014.
- Ogunjobi T., *SCAMS - and how to protect yourself from them*, Tee Publishing, 2008.
- Pachucki M., *Piramidy i inne oszustwa na rynku finansowym*, Komisja Nadzoru Finansowego, Warszawa 2013.
- Patrzylas A., *To oni zainspirowali Amber Gold? Oto najważniejsze piramidy finansowe świata*, „Forsal.pl”, dostęp z dnia 27.02.2015r.
<http://forsal.pl/galerie/827110,duze-zdjecie,9,to-oni-zainspirowali-amber-gold-oto-najwazniejsze-piramidy-finansowe-swiata-zdjecia.html>.
- Waligóra L., *Piramidy finansowe w Polsce*, „Głos Wielkopolski”, dostęp: 20.02.2015 r.,
<http://www.gloswielkopolski.pl/artykul/3521181,piramidy-finansowe-w-polsce-zobacz-najwiekszych-oszustow-zdjecia,id,t.html>.

Ewa Waliczek

Akademia Górniczo-Hutnicza im. Stanisława Staszica w Krakowie

2.10. Zarządzanie ekspozycją towaru w sklepach spożywczych

Wstęp

Współczesny rynek żywności charakteryzuje się wysokim poziomem innowacyjności, co jest konsekwencją coraz bardziej różnicujących się oczekiwań konsumentów w stosunku do produktów żywnościowych.

Największe przychody generowane są dzięki ponownym zakupom dokonywanym przez obecnych klientów. Spowodowanie kolejnego zakupu jest zawsze tańsze i łatwiejsze od pozyskania nowego klienta. Mając to na uwadze, przedsiębiorstwo w swoje wysiłki marketingowe powinno skoncentrować się na trzech głównych strategiach:

- Ponowna sprzedaż tego samego produktu.
- Sprzedaż ulepszonych lub bardziej zaawansowanych produktów.
- Sprzedaż powiązanych produktów, związanych z oryginalnym zakupem.

Niezmiernie istotnym elementem działań merchandisingowych jest fakt pozytywnego postrzegania sklepu na rynku, a także wyróżnienie punktu detalicznego spośród